

Martje staat voor een dichte deur

zorgmijders | Sabine heeft zorg nodig, maar ze doet haar deur niet open. Benny weigert zijn pillen. Maar ook mensen die dat wel willen, krijgen lang niet altijd de psychische zorg die ze nodig hebben. Hoe gaat de psychiatrie om met verwarde personen? Trouw liep een week mee met GGZ Friesland en kijkt terug.

RIANNE OOSTEROM EN EDWIN KREULEN

Elf uur. "Ik kan niet open doen, ik ben ziek", hoort Martje Yntema door de intercom. De verpleegkundig specialist van GGZ Friesland staat te blauwbekken voor de deur van Sabine Berens. Haar moeder heeft gebeld: het gaat niet goed met Sabine. Ze verwaarloost zichzelf en neemt niet de anti-psychotica die haar zou kunnen kalmeren.

Yntema roept terug: "Jammer, kan je vanmiddag wel?" Het is even stil. "Dan heb ik het echt te druk." Yntema: "Maar je was toch ziek?" Sabine hangt op na de woorden: "Nou goed dan, bedankt." Wat ze daarmee bedoelt, is de verpleegkundig specialist niet duidelijk.

Nog een keer aanbellen heeft geen zin, oordeelt Yntema. Ze stapt weer op de fiets.

Eerder op de dag, 8.45 uur

In een zaaltje aan de rand van het centrum van Leeuwarden tuurt Martje Yntema met acht andere vrouwen en een man naar een

groot projectorscherm. De pagina's wisselen elkaar snel af. Er vallen zinnen als 'moeder maakt zich grote zorgen, hij doet voor ons niet open'. En 'het ging best goed maar toen kreeg hij weer gratis wiet'. Met de een gaat het 'best goed' en met de ander 'stabiel slecht'. Termen als 'RM' en 'Acemap' vliegen over tafel.

Dit is het Fact-team voor Leeuwarden-centrum. Fact staat voor 'flexible assertive community treatment'. Voor de leek: wij komen u behandelen, thuis of waar u ook bent, ook als u het niet wilt maar het wel moet. Het is een van de grote veranderingen in de psychiatrie in de afgelopen jaren. Daar weet men al langer dat je niet sneller uit een psychose komt als je ver wordt weggestopt in de bossen; die komt dan thuis weer net zo hard terug.

Minder bedden, meer zorg thuis: dat is het streven. Bij GGZ Friesland is in de afgelopen vijf jaar een kwart van de bedden verdwenen. Maar levert die beddenafbouw dan niet meer verwarde personen op straat op? En zijn er al genoeg alternatieven?

De Fact-teams gaan als het moet ver, om mensen 'in zorg' te krijgen. De genoemde afkorting 'RM' betekent voluit 'rechterlijke machtiging'. Als iemand echt geen hulp wil maar toch een gevaar kan zijn voor zichzelf of voor anderen, kan de psychiater via de rechter een opname afdwingen. Dat kan bijvoorbeeld gebeuren als iemand weigert om pillen te nemen, zoals Acemap, het anti-psychoticum dat de werkzame stof langzaam afgeeft in een mensenlichaam, zodat de innemer er hopelijk lange tijd baat bij heeft.

Veel van de 48 patiënten die acuut hulp nodig hebben en daarom vanochtend op het 'Fact-bord' voorbijvliegen - alles binnen het uur - zitten helemaal niet te wachten op de hulp van dit team. Een van de hulpverleners zegt over een patiënt: "Ik heb hem laatst toen ik vrij was nog in de stad gezien, en hij zwaaide heel vrolijk. Maar als ik bij hem aanbel, doet hij de deur niet open."

10.00 uur

Yntema (32) kan er nog om glimlachen vlak voordat ze het zaaltje verlaat en op de fiets springt, het stadscentrum in. Ze heeft vanochtend dan eindelijk een afspraak met Benny Lopez, een veertiger die ze al lange tijd in het vizier heeft. Hij heeft in vaktermen een 'dubbele diagnose': psychotisch en ook nog eens verslaafd, aan harddrugs. Maar deze ochtend wil hij met haar praten.

Een kwartier later ontvangt Lopez vriendelijk de verpleegkundig specialist van GGZ Friesland in het 'inloophuis'. Ja, hij wil zeker samen een kopje koffie drinken. "Hoe gaat het met je?", vraagt Yntema. "Goed hoor. Maar ik ben wel uit mijn plaat gegaan bij de nachtopvang", zegt Lopez. "Kan ik van jou leefgeld krijgen?" Yntema: "Niet van mij, maar ik kan je wel uitleggen hoe dat gaat."

Door een pil op tafel te leggen (de Acemap) probeert ze de koers van het gesprek te veranderen. Lopez lacht. "Nee, daar krijg je mij niet aan. Ik ben toch ervaringsdeskundige? Ik weet zelf wat het beste voor me is. En dat heeft ook te maken met de quantummechanica." Yntema probeert het gesprek terug te leiden naar de medicatie. Als dat lukt, weigert Lopez opnieuw.

Yntema waarschuwt: als hij blijft weigeren kan er wel eens een gedwongen opname volgen. "Laat ze maar komen", lacht Lopez. Is hij dan bereid tot een gesprek met een psychiater? "Ik praat alleen met vrouwen." Nou, een vrouwelijke psychiater kan Yntema wel regelen. Ze verlaat het inloophuis met de belofte van Lopez dat hij de pil misschien wel slikt na dat nieuwe gesprek.

Lopez is een exemplarische verwarde man, blijkt uit het onderzoek van Nynke Boonstra, lector zorg en innovatie aan de hogeschool in Leeuwarden. Zij diepte de incidenten met verwarde personen in Friesland uit. In interviews met 23 hulpverleners hoorde zij dat de 'verwarde personen' waarvan de politie melding maakt, vaak mensen met dubbele problemen zijn, zoals Lopez.

Zorginstellingen richten zich als gevolg van bezuinigingen meer op hun eigen taak, zoals schuldhulpverlening. Daardoor is het voor de mensen met een combinatie van problemen, zoals schulden en depressie, moeilijker om goede hulp te krijgen, als ze die (anders dan Lopez) wél willen. Niet iedereen werkt mee en regeljes zitten soms in de weg, ziet Yntema. Als iemand na een dwangopname zijn uitkering verliest, kan hij ook zijn huis kwijtraken, en dat is al helemaal niet goed voor het herstel.

14.00 uur

Yntema fietst naar het overleg met onder meer gemeente, verslavingszorg en politie over de groep mensen die veel overlast veroorzaakt. "Je moet samenwerken om een goed plan te kunnen maken." Ze krijgt goed nieuws doorgebeld. Haar collega is binnengekomen bij Sabine Berens, bij wie zij zelf vanochtend bot ving. Ze kon mee in het kielzog van de jongere zus van Sabine, de enige die haar huissleutel heeft. "Ze is in gesprek geraakt en Sabine heeft nu beloofd om naar ons te komen en haar medicatie te nemen."

Zelf heeft Yntema minder succes. Ze ontvangt appjes van de dertiger bij wie ze nu voor de deur staat, in een achterstandwijk. "Ik ben niet thuis." Terwijl ze staat te wachten, krijgt Yntema telefoon van de receptioniste van haar kantoor. Benny Lopez is daar naartoe gekomen. "Ik wil leefgeld", zegt hij als hij aan de lijn komt. Yntema probeert hem uit te leggen hoe dat moet, maar Lopez begrijpt het niet en begint te schelden. "Benny, zo ga je niet met elkaar om", reageert Yntema. De verbinding wordt verbroken.

15.30 uur

Psychiater René de Jong van het Fact-team komt op adem in zijn kantoor. Het was druk vandaag, maar hij heeft even tijd om uit te leggen hoe hij probeert met zorgmijders in gesprek te gaan. "Probeer niet alleen je eigen verhaal te vertellen. Je komt niet ver als iemand zegt 'ze waren zo vervelend op de nachtopvang, ik ga er nooit meer heen' en jij reageert met 'maar u heeft wel opvang nodig'. Beweeg een stukje mee en draai het dan jouw kant op: 'Ik begrijp dat u een vervelende ervaring heeft, maar hoe kunnen we die opvang toch oplossen?'"

Voor dat goede gesprek is lang niet altijd tijd, legt hij uit. Het Fact-team van Leeuwarden centrum zou eigenlijk 25 mensen moeten bespreken, in plaats van het dubbele aantal. Friesland telt 12 Fact-teams, terwijl er 25 zouden moeten zijn. "Bij een deel van de mensen zou je vaker langs willen gaan om goede zorg te bieden, maar dat kan helaas niet." Bezuinigingen op de GGZ vormden de impuls voor de opbouw van de teams. Bedden zijn duur en ook daarom zijn de Fact-teams uitgebouwd: tot nu vierhonderd in heel Nederland. Maar de afbouw van de bedden is sneller gegaan dan de opbouw van de Fact-teams: het zouden er al zeshonderd moeten zijn. De teams krijgen ook steeds complexere klanten, concludeerde het Trimbosinstituut, dat hier eind vorig jaar onderzoek naar deed.

De Jong vindt het niet verkeerd dat mensen steeds vaker thuis worden behandeld. "Maar er is ook een groep voor wie dat lastig is. Ik ben hier een paar jaar weggeweest en toen ik terugkwam zag ik dat mensen die eerst in de instelling zaten nu op straat leven."

Ook de hulpverleners die lector Boonstra ondervroeg, noemen de afbouw van bedden (in de afgelopen vijf jaar 25 procent in Friesland) en de achterblijvende opbouw van zorg thuis als één van de oorzaken van de stijging van het aantal incidenten met 'verwarde personen'. Maar zij wijzen vooral naar de participatiemaatschappij, waarin je steeds meer zelf moet doen en snappen.

16.30 uur

Ook Martje Yntema is terug op het kantoor aan de rand van Leeuwarden. "De werkdruk is hier inderdaad sky high."

Yntema en collega's hebben 250 mensen in hun bestand, dat is beduidend meer dan waarvoor ze uitgerust zijn. "De wereld is zo

complex geworden, steeds meer mensen kunnen niet meekomen. We zien bijvoorbeeld veel mensen met een verstandelijke beperking die overvraagd zijn en daardoor 'verward' worden." Ze heeft moeite met het containerbegrip 'verwarde personen': ook dronkenlappen en dementerenden vallen bij de politie onder die term. Wie een week met hulpverleners als Yntema meeloopt, moet concluderen dat niet alleen beddenafbouw zorgt voor meer 'verwarde personen' op straat. Maatschappelijke problemen als armoede, de complex geworden samenleving, de participatiemaatschappij waarin niet iedereen evengoed kan meekomen, spelen een rol. Daar komt nog bij dat mensen soms helemaal geen zorg willen. Aan de kant van zorginstellingen verloopt het ook niet altijd soepel wegens hokjesdenken: mensen met dubbele problemen krijgen moeilijk hulp. En aan goede samenwerking om die hulp wel te regelen, schort het vaak.

Dat een oplossing tot op heden uitblijft, noemen bestuurders eerder een geldkwestie dan onwil. Zoals de burgemeester van Leeuwarden, Ferd Crone, het verwoordt: "Wij krijgen als gemeente niet altijd het geld, de ggz ook niet altijd. We hebben nu allemaal te weinig capaciteit om alle verwarde mensen goed op te vangen."

De telefoon van Yntema gaat. Het is haar collega die bij zorgmijder Sabine was binnengekomen. Ze kwam inderdaad opdagen voor een gesprek over de medicatie. "Maar toen ze tien minuten binnen was, vluchtte ze opnieuw. Volgende week nog maar eens proberen."

De echte namen van Sabine Berens en Benny Lopez zijn bij de redactie bekend. Wat vertelde u de pop-upredactie afgelopen week? Kijk voor een overzicht op Trouw.nl

